

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Tekenen van de Apostolische tijd

„En degenen, die geloofd zullen hebben, zullen deze tekenen volgen: in Mijn naam zullen zij duivelen uitwerpen; met nieuwe tongen zullen zij spreken; slangen zullen zij opnemen; en al is het dat zij iets dodelijks zullen drinken, dat zal hun niet schaden; op zieken zullen zij de handen leggen, en zij zullen gezond worden“.

Marcus 16 : 17, 18.

Deze woorden hebben al vele gelovigen moeite bezorgd. Vooral wanneer ze in aanraking komen met leden van de „Pinkstergemeente“ of van de een of andere vergadering, waar men deze wonderen wil doen herleven. Daar spreekt men weer in nieuwe tongen en daar legt men weer de handen op tot genezing. En als zij zich dan beroepen op deze tekst uit Marcus is het voor velen niet gemakkelijk hun van antwoord te dienen. Mogelijk kan het z'n nut hebben deze uitspraak eens nader te bekijken.

Op zichzelf zijn deze woorden niet moeilijk. Vooraf ging het zendingsbevel: „Gaat henen in de gehele wereld, predikt het Evangelie allen creaturen. Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn zal zalig worden; maar die niet geloofd zal hebben zal verdoemd worden“.

Dan worden genoemd de tekenen of wonderen, die de gelovigen zullen vergezellen of volgen. Er staat niet, dat de gelovigen deze tekenen zullen volgen, maar dat deze tekenen hen zullen volgen, die geloofd zullen hebben. Met „die geloofd zullen hebben“ zullen wel niet alleen de apostelen en evangelisten bedoeld zijn, maar ook „gewone“ gelovigen.

Het Evangelie zal bevestigd worden door tekenen. Op zich zelf zijn die tekenen geen middel om het geloof te wekken. Het Evangelie wekt geloof. Dat is het middel van de Heilige Geest om geloof te werken. Maar er zullen tekenen te zien zijn, waaraan het geloof bemerkt, dat de kracht van Christus en van Zijn Heilige Geest bezig is het leven van de dood te bevrijden. Dat woord „teken“ wil zeggen, dat het heenwijst naar de krachten der toekomstige eeuw. Het zijn signalen om zo te zeggen, die heenwijzen naar goddelijke krachten van het Koninkrijk der hemelen.

Er zullen zijn, die in de Naam van Christus boze geesten uitdrijven. In de Naam van Christus wil zeggen: door de kracht van Christus of op gezag van Christus. De apostelen dreven niet door eigen kracht boze geesten uit. Dat lieten ze ook duidelijk merken. Tot de dienstmaagd met een waarzeggende geest zegt Paulus: „Ik gebied u in de naam van Jezus Christus, dat gij van haar uitgaat“. Hand. 16 : 18. Ook na de opstanding en hemelvaart van de Here Jezus gebeurden nog dezelfde tekenen, die ook tijdens zijn omwandeling op aarde geschiedden. Want in Matth. 10 : 8 droeg hij de discipelen op: „Geneest de zieken, reinigt de melaatsen, wekt de doden op, werpt de duivelen uit“.

Ook zouden er gelovigen zijn, die „met nieuwe tongen“ zouden spreken. Uit de gegevens van de Schrift kunnen we ons geen duidelijk beeld vormen van wat daarbij eigenlijk gebeurde. We noemen dit verschijnsel glossolalie, spreken in tongen, waarvan in I Cor. 14 sprake is. Zonder precies te weten hoe dit spreken toeging, kunnen we op grond van genoemd hoofdstuk er dit van zeggen:

1. Het was een bijzondere gave van de Heilige Geest.
2. Het diende tot eer van God, niet tot opbouw van de gemeente.
3. Het was zoiets als een lof- of dankgebed.
4. Het verstand was bij dit spreken uitgeschakeld.
5. Voor vreemden leken deze sprekers „waaninnig“.
6. Het kon door de spreker zelf of door een ander, die daarvoor de gave ontving, worden uitgelegd.

Meer kunnen we er dunkt mij niet van zeggen, omdat de Schrift er niet meer van zegt. Paulus heeft deze gave ook gehad, maar hij wilde liever 5 woorden spreken, die voor ieder duidelijk waren, dan 10.000 in „tongentaal“.

Verder zullen er zijn, die slangen kunnen opnemen, blijkbaar zonder daar schadelijke gevolgen van te ondervinden. Mogelijk hebben we daarvan een voorbeeld in Hand. 28, waar Paulus door een adder wordt gebeten zonder iets kwaads te lijden.

Ook zal het voorkomen, dat ze iets dodelijks zullen drinken, zonder dat die gift drank hen schaadt. In de Schrift hebben we hiervan geen voorbeelden, maar de apostolische vaders vertellen wel iets dergelijks.

Ook zullen er zijn die de gave der genezing hebben. Ze zullen zieken de handen opleggen, zodat zij gezond worden. In I Cor. 12 : 9 spreekt Paulus ook van de „gaven der gezondmakingen door de Heilige Geest“.

***

De meeste exegeten laten het bij deze of dergelijke verklaring. Maar de vraag laat ons niet los: Hoe moeten we dit verstaan? Gelden deze beloften in de letterlijke zin van het woord of moeten wij ze overdrachtelijk verstaan? Een tweede vraag is deze: Werden deze beloften alleen geschonken voor de apostolische tijd of gelden ze voor de gelovigen van alle tijden?

Wat de overdrachtelijke betekenis betreft lees ik het volgende bij een verklaarder: „De gelovige kan door de giftige adem van de hel schrijden. Hij kan voortgaan midden door de waanzin, gemeenheid, gloeiende sferen van haat tegen God — niets zal hem schaden. Hij leeft temidden van een verdorven wereld en gaat er zonder schade door. Licht en zout is hij voor haar. Hij heeft Geest van de Here, die Geest is. Hij heeft macht het geweld van de boze te overwinnen, het te binden, de voet erop te zetten. De gelovigen strijden tegen front en muren der duisternis. Ze dragen de Geestesgaven als helm en zwaard“.

Hoe verleidelijk deze verklaring ook is om uit de moeilijkheden te komen, het komt me voor dat ze geen recht doet aan deze tekst. We hebben hier de duidelijke, concrete belofte dat men demonen zal uitdrijven, in tongentaal zal spreken, slangen zal opnemen, iets dodelijks zal drinken zonder dodelijk gevolg en dat men zieken zal genezen door de kracht van Christus.

***

Wat nu de tweede vraag betreft komt het me voor, dat de Kanttekenaren en Calvijn wel gelijk hebben als ze deze gaven beperken tot de apostolische tijd. De Kanttekenaren schrijven: „Deze tekenen zullen volgen, namelijk voorzoveel nodig zal zijn tot verbreiding en bevestiging der leer van het Evangelie. Want allen is de gave om wondertekenen te doen

UIT DE INHOUD:

Tekenen van de Apostolische tijd	H. J. J.
Vierhonderd duizend	C. V.
Americana (IV)	J. M.
Spiegel van den Ouden en den Nieuwen Tijd	
Terugblik op de Gemeenteraadsverkiezingen	P. G.
Twee inaugurele redevoeringen (Fundamentele vragen XIX)	J. Stw.
Re-classering	J. v. D.
Persschouw	
Van hier en ginds	
Kerknieuws	

niet gegeven, I Cor. 12 : 28. En het is ook niet nodig, wanneer het Evangelie genoegzaam bevestigd is“.

Calvijn, aan wie de Kanttekenaren hun verklaring wel zullen hebben ontleend, schrijft bij deze tekst: „Ofschoon Christus niet uitdrukkelijk zegt, of deze gave naar zijn wil slechts voor een tijd of voor altijd in de gemeente blijven zal, toch is het waarschijnlijk, dat de wonderen slechts voor een bepaalde tijd beloofd werden, om het toen nog nieuwe en onbekende Evangelie in het rechte licht te zetten. Weliswaar is het mogelijk, dat de wereld door haar schuldige ondankbaarheid van deze eer beroofd is. Maar ik houd het ervoor, dat de tekenen eigenlijk ten doel hadden de leer van het Evangelie in de aanvang als bewijs zijner waarheid te dienen. En inderdaad zien wij, dat het gebruik der wonderen niet zo heel veel later opgehouden heeft of tenminste zo zeldzaam geworden is, dat men wel mag aannemen, dat ze niet voor alle eeuwen zonder meer bestemd waren“.

Daarbij moeten we maar blijven. Waar worden in onze dagen nog boze geesten in de naam van Christus uitgedreven, zoals in de dagen toen de Here Jezus op aarde was? Er zijn wel gemeenschappen, waar men de tongentaal wil doen herleven. Maar wat we daarvan horen wekt de indruk, dat men in zekere staat van opwinding onsamenhangende klanken uitstoot, die noch tot eer van God zijn, noch tot stichting der gemeente. Wat ik er althans van gelezen heb doet mij niet verlangen, dat deze „tongentaal“ in de Kerk doordringt.

Dat de HERE bij slangenbeet voor de dood kan bewaren zal niemand, die in Gods macht gelooft, ontkennen. Datzelfde geldt ook van het drinken van iets dodelijks. Dat zieken op het gebed der gelovigen genezing vinden staat vast voor allen, die geloven dat alle dingen ons van Gods vaderhand toekomen. Maar dat dit alles vervulling zou zijn van deze bijzondere belofte uit Marcus 16 denk ik niet.

Hier blijft een terrein waar moeilijk met grote zekerheid is te spreken. Maar het liefst denk ik aan verband van deze belofte met de verkondiging van het Evangelie aan alle creaturen. We horen van het Zendingsveld van wonderlijke daden des HEREN, van buitengewone uitreddingen, van bijzondere tekenen ter bevestiging van het Evangelie. Daarin mogen we dunkt mij zien een vervulling van deze belofte ook nog in onze dagen. Maar voor de gemeente geldt het woord van Christus: „Indien zij Mozes en de profeten niet horen, zo zullen zij ook, al ware het dat iemand uit de doden opstond, zich niet laten gezeggen“.

H. J. JAGER.

VIERHONDERD DUIZEND

I

De verkiezingen zijn weer voor een paar jaar achter de rug.

En ze tekenden met scherpe lijn en heldere kleur de ontwikkeling, of liever: de verworping van het politieke leven, welke reeds bij de statenverkiezing zo duidelijk zichtbaar werd.

Dat wil ten aanzien van de protestants-christelijke politieke activiteit zeggen, dat ze opnieuw aan kracht, élan en invloed heeft ingeboet.

Men moet deze gang van zaken niet bagatelliseren.

Dat geschiedt door leidende instanties en organen helaas maar al te grif en te graag. Ook vaak al te gróf! Men hoorde ook nu weer de bekende, niet overtuigde, noch ook overtuigende, verzekeringen, dat het toch nog niet zo erg is, dat men het dieptepunt nu toch wel bereikt heeft of misschien reeds gepasseerd is. En dat men in ieder geval met nieuwe moed en met nieuw enthousiasme verder zal werken en strijden enz., enz., enz.

Dat wil zeggen: men durft de harde, bittere werkelijkheid niet zakelijk en nuchter onder ogen te zien.

Inderdaad: de feiten zijn hard en bitter.

Indien b.v. de anti-revolutionaire partij wat de op haar uitgebrachte stemmen betreft zo ongeveer op de hoogte van vóór de tweede wereldoorlog was gekomen, dan had ze in 1958 niet minder dan vierhonderd duizend stemmen méér op haar lijsten moeten verenigen.

Na de eerste wereldoorlog was er in het aantal anti-revolutionaire stemmen, dat bij de verschillende verkiezingen uit de bus kwam niet zo heel veel verschil. Het klom in de dertiger jaren zelfs enigszins. In 1937 — in dat jaar werden de laatste kamerverkiezingen van vóór de oorlog gehouden — stemden op de anti-revolutionaire lijst 665.501 kiezers. Dat wil zeggen: deze lijst verenigde 16.4% van het aantal uitgebrachte stemmen op zich.

Na de oorlog liep dat getal slechts achteruit. Totdat bij de laatste verkiezingen, die van 1958, een ongekend dieptepunt werd bereikt. Want bij de statenverkiezingen vormden de anti-revolutionaire stemmen niet meer dan 9.42% van het totaal. Er werden toen slechts 544.243 anti-revolutionaire stemmen uitgebracht. In 1956 was dat nog resp. 9.89% en 565.471.

Een eenvoudig rekensommetje maakt nu duidelijk dat als de anti-revolutionaire partij op haar vooroorlogse niveau was gebleven ze niet minder dan ongeveer 946.000 stemmen op zich had moeten verenigen (16.4×57.743). Maar ze kreeg er slechts 544.243. Dat is dus ruim vier honderd duizend te weinig¹⁾.

* * *

Nu zegt men in een situatie als deze makkelijk: „het zit hem niet in het getal”!

Maar zo'n exclamatie klinkt, als ze uit de politieke hoek komt, een beetje verdacht.

Want in het politieke leven richten alle partijen en groepen zich juist met alle energie op het getal! Men moet er maar eens op letten hoe fel ze alle zijn op een gróót aantal stemmen. Het heeft er soms de schijn van of heel het politieke leven zich op het verwerven van een zo groot mogelijk aantal stemmen toespitst, ja, zelfs daarin zijn einddoel vindt. De kracht van de politieke partijen wordt voorts voor allen aan het aantal der op haar uitgebrachte stemmen gemeten. En niet minder het succes ervan.

Maar hoe dit ook zij: het getal hééft in het politieke leven inderdaad een grote betekenis. Het zit hem daar inderdaad óók in het getal. Neen, niet alléén en ook niet in de eerste plaats. Maar toch óók daarin.

Het schrikbarende getal, dat we zoëven vonden zegt inderdaad iets. Het spreekt zelfs een duidelijke, een verdriet en zorg veroorzakende taal. Want het zegt, dat er enkele honderdduizenden zijn, die zèlf, of wier ouders, geloofden in de levende God, maar nu van Hem zijn afgevallen. Of, die in ieder

geval geen directe band meer zien tussen hun geloof in de Christus der Schriften en hun politieke roeping en actie. Het wil, anders uitgedrukt, dit zeggen, dat de verwereldlijking — het zichzelf, of bepaalde sectoren van het leven, losscheuren uit de richtende en verlossende greep van Christus — zich, misschien reeds theoretisch, maar in ieder geval praktisch, in ontstellende mate heeft doorgezet. Of anders gezegd, dat de „doorbraak” een enorme kracht heeft uitgeoefend en honderdduizenden betoverde.

* * *

Voor wie in nauw contact leefde met het gereformeerde volk was dit fatale gebeuren géén verrassing. Hij had het reeds lang vóór de oorlog ontdekt.

O zeker, de buitenkant leek toen nog keurig. Men was veelal nog alleszins christelijk en kerkelijk. Men was lid van de anti-revolutionaire partij en van een christelijke organisatie. En men las een christelijke krant. Het kleine aantal christen-democraten uit die tijd was een groepje „lelijke eendjes”. En men liet hun dat goed voelen. Ze hadden geen schijn van invloed in de officiële, georganiseerde gereformeerde wereld.

Wat wilde men ook nog meer?

Op het huisbezoek werd steeds naarstig geïnformeerd of men goed christelijk georganiseerd was en een christelijke krant las. Met het „bidden en lezen aan tafel” was de vraag daarnaar veelal het enige, dat op het huisbezoek aan de orde kwam. Als je aan deze christelijke actie meedeed, er tenminste „voor” was, lid van zo'n organisatie was, werd je als een „goed”, een „meelevend” kerklid gekwalificeerd en kreeg je gezin de faam van een „goed”, „meelevend” gezin te zijn. Je kon er dan zeker van zijn, dat je naam werd genoemd als een nominatie voor ouderlingen en diakenen moest worden opgemaakt!

Het scheen vaak, dat het christelijke leven zich in de activiteit voor de christelijke organisaties concentreerde en culmineerde en het trouwe meedoen daaraan en strijden daarvóór de hoogste ontplooiing was van het leven des geloofs.

Het was toen voorts ook veelal zeer plezierig om mee te doen in het christelijke organisatieleven. Er zat schot, groei in. De christelijke organisaties begonnen hoe langer hoe meer méé te tellen. Welk een vlucht nam de christelijke vakorganisatie en de christelijke radiovereniging. Welke partij had een man als Colijn? Dat was een man met een europese — wat zeg ik: een wereldnaam! En de V.U. kreeg haar nieuwe faculteit, die onmiddellijk een hoge vlucht nam.

Ja, het was strelend toen „mee te doen” in het christelijke organisatieleven. Je kon er zo echt van genieten. Bovendien was er nog al eens een groot feest bij een groot jubileum. In de dertiger jaren vierden we er, ondanks de werkloosheid, een ganse reeks.

Ja, het was fijn, mooi, strelend in de georganiseerde christelijke wereld mee te doen. Je voelde: daarin en daardoor was je wat. Er werd met je gerekend. „Onze mannen” stonden overall mee vooraan.

* * *

En toch — wie scherp toezag en dieper keek was niet gerust.

Als men wat indringender met de kerkmensen, ook en vooral met die z.g. „meelevenden” sprak deed men vaak teleurstellende ontdekkingen. Wat verstond men vaak weinig van de Schrift. Wat kende men weinig de eigen zonde. Dikwijls was het geloof veel meer het verstandelijk aanvaarden van een aantal ideeën en principes dan het dagelijks wandelen met God. Het christelijke leven was vaak niet meer dan een zich richten naar een overgeleverd gedragsschema, een stel traditionele gewoonten. De glans, de fleur en vooral de blijdschap in Christus ontbraken zo dikwijls. Er was zo weinig een leven uit de verlossing in Christus. Wat was het niveau der gesprekken dikwijls laag en de levenstoon banaal. En wat zocht men bij de opvoeding der kinderen vaak de dingen die beneden zijn.

Ik heb er vroeger reeds meermalen op gewezen, dat me uit gesprekken met jonge leden der kerk, die belijdenis wilden doen bleek, dat bij het overgrote aantal gezinnen van een wer-

kelijk geestelijk contact tussen ouders en kinderen geen sprake was. Men praatte wel met elkaar, o ja, maar — over dominees en over het kerknieuws en over de ruizes en over de organisaties en dergelijke. Maar van een werkelijke gemeenschapsoefening in Christus, van een werkelijk contact in het leven des geloofs; de strijd tegen de zonde; het worstelen in verzoeking, aanvechtingen; allerlei geestelijke moeite en nood; het zoeken van de wil des HEREN in allerlei levenssituaties; de wandel met God; het verstaan der Schriften; het beproeven der geesten, was veelal geen sprake. Daarover ging het in de omgang, de gesprekken maar zelden.

Heel vaak droeg het spreken en leiding geven van de leidlieden in de politiek en het sociaal-economische leven allermint een geestelijk karakter. Er was wel handigheid, soms zelfs een flinke brok demagogie, en op de voorgrond stellen van wat men reeds aan stoffelijk voordeel bereikt had of bereiken wilde en zou. Er was ook vaak een bedenkelijk speculeren op het begeren van de mensen naar bezit, macht, genot, eer. Soms zelfs een duidelijke onzuiverheid en onoprechtheid in de wandel.

Neen, ik denk er niet aan te generaliseren. Er was ook in de velen die in het organisatorische leven meewerkten een oprecht geloof, een grote trouw, een warme toewijding, een voorbeeldige onbaatzuchtigheid.

Maar dat andere was er ook, was er te véél. Het was er ook — en dat was misschien wel het bedenkelijkste — zonder dat men het zich bewust was.

En het was een benauwend symptoom van geestelijke oppervlakkigheid dat men het meedoen aan het christelijke organisatieleven zo ongeveer als het summum, het kenmerk van het ware christen-zijn ging beschouwen.

En rondom deze toch nog betrekkelijk kleine groep van mensen, welke zich met het christelijk organisatorisch en dan speciaal het politieke leven bezig hield, was er de grote massa, welke zich ook daarvan al minder aantrok. Die men er helemaal niet warm voor kon krijgen.

O ja, men stemde nóg wel „christelijk”. En men zond zijn kinderen nóg wel naar de christelijke school. Maar daarmee was ook het meeste gezegd.

Het was de grote groep, die nog wel lid van de kerk was, maar niet werkelijk geloófde. Bij wie het christelijk leven vervaald, verdord, ja een brok sleur was geworden. De preek, ook de goede, raakte hen niet meer. Ze zaten verveeld of slaperig in de kerk. En het éénmaal naar de kerk gaan werd bij velen een gewoonte. Van een werkelijke belangstelling voor de zaak van Christus, laat staan van offerbereidheid, was bij hen weinig te bespeuren. In hen voltrok zich een proces van verwereldlijking dat of reeds bij hen zelf of anders bij hun kinderen tot een feitelijke, ja formele breuk met christendom en kerk moest leiden.

* * *

Scherp ziende, de beweging der geesten zuiver peilende, geesten hebben deze ontwikkeling, deze ontbinding van het christelijke leven reeds voor vele jaren gezien en geprofeet.

Keuchenius schreef eens: De anti-revolutionaire partij „is in getalsterkte toegenomen en heeft daarmee eene hoogte bereikt, welke Groen's stoutste verwachtingen zoude hebben overtroffen. Maar daarmee is ook voor haar een gevaar geboren; het gevaar namelijk van te zwichten voor de verleiding om steeds naar grootere macht te haken en de, bij aansluiting aan anderen, altijd mogelijke loslating van eigene beginselen te willen vergoelijken met het beweren, dat het al te streng vasthouden daarvan niets anders zijn zoude dan een zich onttrekken aan de leidingen Gods en slechts gemis verraden van die praktische staatsmanswijsheid, welke ook op het geschikte oogenblik, ter bereiking van een nuttig of gewenscht doel, weet te transigeeren en met tellen en rekenen, zwenken en zwichten, voordeel te doen.”

Wat Keuchenius nog als een gevaar, en dan als acuut dreigend gevaar, signaleerde ziet Sikkal al vlakbij. Ja, hij ziet het rondom zich.

Het hoogmoedige pochen op de grote mannen, de eigen kring, de eigen prestaties, het karakterbedervende en misselijke vleien van wie wat leek en het eigen volkje wist te raken en te strelen — Sikkal striemde het

¹⁾ Indien men de uitslagen van 1958 met die van 1933 vergelijkt moet nog een achteruitgang van ruim 230.000 stemmen worden geconstateerd. Toen verkreeg de a.r.-partij n.l. 13.43% van het totaal aantal stemmen.

met al de felheid van zijn profetische geest. „We zijn al oververzadigd van al 't geroep en gevele over „onze” mannen en „onze” dingen, „onze” dit en „onze” dat. Vlak aan het farizeïsme toe. Soms er doorheen. En dan Christelijk-af! Beneden de waardigheid van 'n karakter. Van 'n eerlijk mensch. Wie de menschen en 't jonge geslacht daarheen wil leiden en opvoeden, ik bedank ervoor. Dat mag de Pers zeker nooit doen. „Onze” Pers ook niet. Onze Pers zou dan zelf stikken in 't praalgraf. En dan zou ze 't verdienen...”

„Wij zijn Gereformeerd”!, zo hoort hij bijna.

„Ach, we stikken van den walmenden wierook en napraterij voor menschenvleesch!

We zijn lam geslagen en dienstbaar, in plaats van fier te staan voor waarheid, vrijheid en recht, voor het waarachtig dienen van God, voor menselijkheid en gemeenschap, waarin elk naar zijn recht en eere geëerbiedigd wordt!

In de smeltkroes wierp ons Gods hand door den oorlog, — en we zien den smeltkroes vol menschen schuim, — maar waar is het goud?”

En wat een eerste oorzaak is van de ellende — Sikkkel doorziet het tot op de bodem. Het is het niet meer werkelijk kennen van de levende God, het niet meer werkelijk horen naar en leven uit het almachtige woord van God.

„O wat is Gods Woord verlaten, en — ook bij veel ophef over „Gods Woord”, versmaad als het licht Gods voor het leven.

Sinds ook het Christengetuigenis almeer losliet wat Calvijn leerde en de Gereformeerde Kerken beleden, dat Gods Woord voor heel het leven geldt, en dat de Overheden en Volken God naar zijn Woord moeten belijden en dienen, — sinds hinken op twee gedachten de Christengroepen, ook die uit den Gereformeerden wortel opkwamen, en geldt ook voor hen, naar liberaal beginsel de natuur voor het natuurlijke leven, voor volk en maatschappij, voor staat en Overheid, — en het Woord Gods dan voor de Kerk.

Ach, zoo geldt het Woord Gods ook voor de Kerk niet meer!

De Christelijke afgoderij is, — zij het onbewust — het verlaten van den Heere als den absoluut souverainen God, en van zijn Woord, — om zelf naar Saul's voorbeeld aan God en zijn Woord de plaats aan te wijzen, die men goed vindt.

Zoo is God geen God, maar een afgod.”
Hoogmoed, macht, list bederven de politiek — ook die der christenen.

Men verstaat het niet meer dat ook het politieke leven moet worden beheerst door het kruis van Christus.

„Helaas dat de stemming voor nederigheid en naastenliefde naar het Evangelie van Christus zoo in minachting is, zelfs onder Christenen!

Vechten en de baas zijn, — dat is je ware!
Dat is ook je politiek!

En daar gaat het maar om, zelfs in Christelijke partijen en groepen!

Leiden, — heerschen, — knechten, — offeren!

Het Christelijk getuigenis roept je tot onderwerping, tot dragen en lijden en tot bukken onder Gods hand.

Ja juist, — omdat 't het Evangelie is van den overwinnaar aan het kruis!

Omdat het predikt liefde en vrede in de vreeze Gods, een liefhebben van God boven alles en van den naaste als onszelf.

Omdat het is het Godsgetuigenis tegen zelfverheffing, tegen den trotsaard en den verdrukker, tegen alles wat zich verheft en niet geeft.”

„Wij kunnen — zo riep hij zijn broeders toe — wij kunnen alleen door genade staan en staande blijven. In de geestelijke wapenrusting; anders niet.

En op den vasten rotsbodem van Gods onwankelbaar getuigenis.

We moeten daartoe in bidden en smeeken blijven bij het Woord van God. Bij de Kerk des Heeren. Bij haar belijdenis. Ook in de Catechismusprediking. En ook in haar kerkelijk leven en arbeiden.

Indien daar, — wat wel voorkomt, — de band losser wordt, al loopen we ook hard in de politiek, dan gaat er meer los. Let er maar op.

Jongelui die niet trouw catechiseeren, maar in de politieke beweging voorop kraaien, komen later achterop, — of vallen af.

Maar dan moeten we ook ootmoedig, maar

getrouw en vrijmoedig de dingen van ons politieke leven bij het licht van Gods Woord bezien.

Zoo we niet sterk blijven en sterker worden in het beginsel, en ons niet houden aan het eenig richtsnoer van Gods Woord, dan verdwalen we vast. En dan komt de Heere ons tegen.”

Zo klaagde, waarschuwde, profeteerde Sikkkel.

Maar men heeft niet naar hem geluisterd!
En nu, — vierhonderd duizend stemmen te weinig.

Dat wil zeggen nagenoeg een miljoen groten en kleinen!

C. V.

AMERICANA

IV

De samengesteldheid van het kerkelijk leven

Als wij tegen het amerikaanse kerkelijke leven aankijken krijgen wij iets voor ogen dat we nergens elders op aarde zien. Een oerwoud van kerkelijke richtingen en secten. W. L. Sperry spreekt in zijn **Religion in America** (1946) over 256 denominations. Van deze menigvuldige kerkelijke richtingen zijn de grootste en de belangrijkste de Presbyterianen, de Congregationalisten, de Methodisten, de Evangelische Associatie, de Baptisten, de Gereformeerden, de Anglikaanse kerk, de Lutherse kerk, de Discipelen van Christus, de Verenigde Evangelische kerk, de Verenigde Broeders in Christus, de Mennonieten, de Broedergemeente, de Kwakers. Deze hier genoemde, voornaamste kerkelijke richtingen zijn, elk voor zich, onderverdeeld in onderscheidene groeperingen. Zo kan men bij de Presbyterianen tien verschillende kerkgroepen onderscheiden en bij de Methodisten negentien, bij de Congregationalisten drie, bij de Baptisten negentien en bij de Gereformeerden vier. Deze getallen zijn ontleend aan Adolf Keller (*Amerikanisches Christentum*, Heute, Zollikon, 1943), die ze op zijn beurt ontleende aan het officiële, statistische jaarboek („Religious Bodies”) dat door het bureau voor de statistiek te Washington wordt uitgegeven. Deze cijfers zijn van de statistiek van het jaar 1938. Sindsdien is er weer heel wat gewijzigd op de kaart van het amerikaanse kerkelijke leven. Bij de Presbyterianen zijn de Bijbels Presbyterianen en waarschijnlijk de Orthodox Presbyterianen, waarbij o.a. Prof. C. van Til behoort, er nog niet bijgeteld. Die daten namelijk van dat jaar, wat betreft hun zelfstandig (denominational) bestaan. En bij de Gereformeerden is er sinds 1938 ook nieuwe verscheidenheid in de Verenigde Staten. We behoeven om dit te zien maar dicht bij huis te blijven. De splitsing in de Protestants Gereformeerde Kerk van Ds H. Hoeksema dateert van na de laatste wereldoorlog, en sinds een paar jaar is bij de gereformeerde denominaties bij gekomen: de Amerikaans Gereformeerde Kerk te Grand Rapids (Mich.). Welnu bij tal van andere kerkelijke richtingen zal ook wel iets van deze aard te zien geweest zijn. Een van de wezenskenmerken van het amerikaanse kerkelijke leven is zijn grote bewegelijkheid en veranderlijkheid. Adolf Keller, die in zijn genoemd boek daarop wijst, heeft dat zelf ervaren door eigen waarneming. Tussen 1919 en het jaar, waarin zijn boek uitkwam, is deze geleerde elf keer in de Verenigde Staten voor een korter of langer bezoek geweest. De laatste keer was hij er 2 jaar, van oktober 1940 tot oktober 1942, en stond hij door zijn werkring in de nauwste relaties met alle kerken en richtingen. Welnu hij schrijft, dat hij bij ieder bezoek weer een nieuwe kerkelijke situatie aantrof (blz. 28). Hij geeft ook merkwaardige voorbeelden van de verandering met betrekking tot de houding, die kerken aannamen ten aanzien van bepaalde vraagstukken. Wij kennen dat bij ons niet zo. In Europa liggen de kerkelijke zaken bevroren. Men hoort bij een kerk en men blijft daarbij. En de kerken zelf hebben haar vastgestelde opinies en opvattingen en standpunten ten aanzien van bepaalde vragen. En in deze posities komt niet veel verschuiving en verandering. Wij, vrijgemaakten, maken op de algemene kerkelijke wereld in Nederland in dit opzicht een uitzondering. Dat komt omdat wij in 1944 zijn „los geslagen” van onze kerkelijke steunpunten en posities. Wij hebben een uittocht en een nieuw begin meegemaakt. Maar dat is iets bijzonders in de kerkelijke wereld in Nederland. In verschillende andere Europese landen is het nog vreemder. In de meeste Europese landen is

het iets dat niet meer kan voorkomen, naar men meent, dat men verandering brengt in zijn kerkelijke positie. Niets zó vast en zó onveranderlijk als kerkelijke posities en kerkelijke standpunten. Deze bewegelijkheid in de kerkelijke en geestelijke dingen geeft aan het amerikaanse kerkelijke leven iets vloeïends, waarmee wij niet goed raad weten. Natuurlijk hangt dit verschijnsel samen o.m. met gebrek aan historisch bewustzijn en historisch besef. Ik kan ook zeggen, dat het samenhangt met gebrek aan kerkelijk besef. Als ik dit laatste zeg, dan heb ik al een stap verder gezet. Dit gebrek aan kerkelijk besef is namelijk onder meer te wijten ook aan een gebrek aan historisch besef. Dit gebrek kenmerkt het amerikaanse volk in zijn geheel en dat is overal, waar Amerikanen optreden in leidende functies, goed merkbaar. Wie denkt niet aan de amerikaanse wereldpolitiek? Wie denkt niet aan de onhistorische oplossingen van de zogenaamde koloniale politieke problemen in het Verre en Nabije Oosten, zoals wij die slag op slag waarnemen?

Met die bewegelijkheid van het kerkelijk leven en met het onhistorische en dus ondiepe in de kerkelijke verhoudingen, hangt het woord samen dat de Amerikanen gebruiken om de onderscheiden kerkelijke richtingen en secten aan te duiden, we bedoelen het woord „denominatie”. De lezers, die geen engels lezen, mogen mij het gebruik van zo'n enkel engels woord ten goede houden. Het is niet gemakkelijk een nederlands woord te vinden dat precies weergeeft wat dit engelse woord „denomination” tot uitdrukking brengt. Het engelse werkwoord, waarvan het zelfstandig naamwoord is afgeleid, betekent: noemen, benoemen, naamgeven. Dit woord gebruikt men om de kerkelijke richtingen en secten aan te duiden. Ook die laatste. De grens tussen kerk en secte is, zoals uit dit typische woordgebruik blijkt, bij hen vloeïend, althans vloeïender dan bij ons. Het woord is typisch pragmatistisch. Het past in de pragmatistische, zakelijke, amerikaanse, onhistorische wereld.

De vraag naar de „wettigheid” van een kerk, en de daarmee naar ons gevoelen samenhangende vraag naar het „ware” kerkzijn, is in het amerikaanse kerkelijke leven een vrij vreemde en moeilijke vraag. Een vraag, die ook voor ons zeer moeilijk wordt wanneer wij in het amerikaanse oerwoud van richtingen willen binnendringen. Op een veilige afstand van Amerika, in het isolement van onze studeerkamer, met de Geref. Geloofsbelijdenis voor ons, artikel 29, kunnen we er, naar we menen, meestal wel uitkomen, maar in het oerwoud doorgedrongen zijnde, is het een haast bovenmenselijke toer om het pad te vinden, als we niet al te vlot de miljoenen, die zich als Christusbelijders aandienen, aan de kant willen zetten door ze bijvoorbeeld het etiket „arminiaans” op de jas te drukken. Dat doet men van bepaalde zijden wel eens vlot. Die vlotheid heeft het voordeel voor je zelf, dat je gauw klaar bent. Je schuift de miljoenen eenvoudig terzij. Zij hebben de Leerregels van Dordt niet! Wat hebben we nog getuigenis van node!

We moeten echter bedenken, dat al deze kerkelijke richtingen een historie hebben. Een historie die voor een zeer groot deel teruggaat naar Europa en naar de historie van de Europese Kerken. Een gedetailleerde studie over elke kerk in Amerika zou als resultaat boekdelen vergen. En wat zou het resultaat niet onoverzienbaar worden wanneer al deze richtingen eens nauwkeurig moesten worden bekeken en bestudeerd? Voorts is te bedenken dat behalve de Europese wortels de amerikaanse drijvende krachten ook dienen te worden bekeken om tot een verantwoord oordeel te kunnen komen.

J. MEESTER.

Spiegel van den Ouden en den Nieuwen Tijd

Om de minne vande smeer
Leckt de kat den kandleer.

Wat nieuws, wat wonders, lieve vriend,
Dat u vooral geweten dient ;
Siet Spitsaert die soo moedigh tradt,
Het trotste ventje van de stad,
Het fierste quantje datmen vint,
Dat is tot onze Trijn gesint,
Tot onse Trijn dat ronde kloen
Daer heeft hy wonder mee te doen,
Tot onse Trijn dat plompe stuck
Daer in stelt hy sijn gants geluck ;
Hy vleyt, hy kust, hy streelt de meyt,
Sy is sijn lust, gelijk hy seyt,
Sy is de kroon van sijne jeugt,
Sy is sijn troost, sijn gantsche vreugt,
Hy kan niet leven sonder haer,
En dat is sonder twijffel waer ;
Want Spitsaert is te wonder kael,
Syn keucken al te bijster schrael,
Soo dat hy niet ter werelt heeft
Als dat hy nu van hope leeft :
Het is met hem also gestelt
Dat hy nu waegt sijn leste gelt,
Want daer van is hy moy gekleet,
En wonder prachtigh uyt-gereet ;
Soo hy nu mist een rijcke bruyt
Soo isset met den joncker uyt.
Nu onse Trijn is wonder rijck,
Men vinter weynigh haers gelijk ;
Haer vader was die groote boer,
Die staegh op alle marten voer
Met eygen boter, eygen kaes,
En daerom hiet hy rijcke Faes ;

En nademael hy lestmael sterf
Soo beurde Trijn alleen het erf,
Vermits sy was een eenigh kint,
En daerom wertse nu gemint,
En daerom wertse nu ter tijt
Van menigh steedsche quant gevrijt ;
Want schoon al isse bijster plomp,
Al isse maer een rouwe klomp,
Noch krijghtse vryers uytter stad,
Meer als oyt steedsche vrijster hadt ;
Sy is soo rijck, ons lieve Trijn,
Dat sy oock schoone schijnt te zijn,
Haer gelt dat heeft soo grooten kracht
Dat niemant op haer feylen acht.

Wat wilt ghy, vriend, in dit geval,
Wat wilt ghy dat ick seggen sal ?
"Siet om de minne van den smeer
"Soo lickt de kat den kandleer.

Was kann das liebe Gelt nicht thun ?

Om haer gelleken /
Niet om haer velleken.

Amor vincit omnia ;
Dat liegstu sprack pecunia.
Want daermen niet en vint mijn gout
Daer is de liefde bijster kout.

Bistu Hur / oder Dieb /
Hastu Gelt so bistu lieb.

Gelt dat stom is
Maect recht dat krom is.

Uit : Jacob Cats, *Spiegel van den Ouden ende Nieuwen Tijd* (1632),
Deel I, no. XXXII (p. 98).

Commentaar overbodig - Vergelijk de nos. van 16 en 30 Mei 1.1.

Terugblik op de Gemeenteraadsverkiezingen

De verkiezingen voor de gemeenteraden in ons land zijn weer achter de rug. De uitslagen daarvan geven, vergeleken met het resultaat van de verkiezing voor de Provinciale Staten eerder in dit jaar gehouden, geen bepaald schokkende veranderingen te zien.

De beoordeling van verkiezingen voor de gemeenteraden geeft doorgaans geen betrouwbare maatstaf in de hand om de algemene politieke ontwikkelingen en verschuivingen vast te stellen. Plaatselijk kunnen immers bepaalde lijstaanvoeders, zowel in positieve als in negatieve zin, het aantal stemmers op een lijst beïnvloeden, zonder dat dit betekenis behoeft te hebben voor de partij, waartoe zij behoren. Er is nu eenmaal een grote, naar partij onbepaalde, groep in ons volk, die naar gelang van het feit of een zekere persoon of partij haar sympathie weet te verkrijgen bij een stemming, haar steun daaraan wil geven. Uiteraard geldt dit voor plaatselijke verhoudingen, waarbij er meer gelegenheid is, elkander te kennen, in sterker mate dan bij provinciale of landelijke verkiezingen. Dit komt hier en daar zelfs tot uitdrukking in bepaalde lijsten, die een uitsluitend plaatselijke betekenis hebben.

Al mag aangenomen worden, dat de invloed van hetgeen wij noemden zich ook bij deze verkiezingen heeft doen gelden, toch zijn er ditmaal in de uitslag van de verkiezingen voor de gemeenteraden verschuivingen op te merken, die wel degelijk wijzen op een zich toewenden tot een partij of een zich afwenden van andere partijen. Dit geeft aan deze verkiezingen een algemene politieke betekenis.

Wij willen ons bij de beoordeling van een en ander thans houden aan de gepubliceerde verkiezingsuitslagen van 63 grote gemeenten tezamen, zoals wij die o.a. aantreffen in het Dagblad Trouw van 29 mei jl. De daar gepubliceerde cijfers tonen aan, dat de P.v.d.A., die in 1953 voor de gemeenteraden 35.99% van de stemmen verkreeg, in 1956 voor de Tweede Kamerverkiezingen steeg tot 39.46% en daarna daalde bij de verkiezingen voor de Provinciale Staten tot 35.10%, nu verder doorzakte tot 33.02%. Vergeleken met 1956 dus een daling van 6.44%, doch met 1953 van 2.97% of 9% van de in 1953 verkregen stemmen. Bepaald schokkend kan men deze teruggang, ook al blijkt hij een vaste tendenz te hebben, niet noemen. Vooral als men erop let, dat de pacifistische socialisten het ditmaal brachten op 1.3%.

De verdeeldheid onder de Communisten is deze partij stellig niet ten goede gekomen, hoewel wij van oordeel zijn, dat, ook al zouden de divergenties zich daar niet hebben voorgedaan, deze partij hier te lande toch, in analogie van het beeld in andere West-Europese landen, geen winst maar verlies zou hebben geboekt. Haar teruggang van 8.74% in 1953 tot 5.58% in 1958 is voor deze partij belangrijker. In zoverre daaruit een bepaalde afkeer van het uiterst linkse radicalisme mag worden afgeleid, betekent dit een relatieve, hoewel allerminst een absolute vooruitgang.

De K.V.P., gesteund door het kerkelijk gezag, vertoonde het beeld van stabiliteit. Stemden in 1954 op alle R.K. partijen 20.81%, nu in 1957 blijft het cijfer met 20.58% er maar weinig onder, hoewel het cijfer voor de Provinciale Staten in 1958 met 20.74% nog iets hoger lag dan nu.

In de statistiek van Trouw, die wij bespreken, komen A.R., C.H.U., G.P.V. en S.G.P. voor onder de gezamenlijke noemer van Prot. Chr. Partijen. Vergelijkt men daarvan de verkiezingsuitslagen van de 63 grootste gemeenten van ons land, elk met meer dan 20.000 inwoners, dan vindt men van 1953, 1956 en tweemaal in 1958, de volgende percentages: 22.16%, 19.83%, 21%, 19.89%. Voor zover wij hebben kunnen nagaan uit de uitslagen van de verschillende afzonderlijke gemeenten, komt het grootste deel van deze teruggang voor rekening van de A.R.P., terwijl de andere drie zich, met afwisselend winst en verlies, over het geheel beschouwd betrekkelijk wisten te handhaven.

De partij, die zeer duidelijk aan de winnende hand bleek te zijn, is de V.V.D. Zij bracht het van 11.39% in 1953, 11.14% in

1956 tot 14.88 % voor de Provinciale Staten in 1958 en tot 17.34 % voor de Gemeenteraden. Vergeleken met 1953 dus een stijging van 6.20 %, zodat het aantal kiezers, dat voor deze partij koos, meer dan verdubbelde.

Het is duidelijk, dat deze winst niet uitsluitend, doch wel voor een deel gekomen kan zijn van de Prot. Chr. groepen. Wij nemen aan, dat het grootste deel kwam van de P.v.d.A. Daar deze partij wellicht winst heeft geboekt ten koste van de Communisten, is haar verlies van degenen, die bij vroegere verkiezingen op haar lijsten stemden, groter dan uit de bovenstaande totaalcijfers voor haar valt af te leiden.

Voor de A.R. als verliezende partij betekent dit, dat een deel van haar kiezers zich van haar heeft afgewend en zich tot de V.V.D. heeft gewend. Dat betekent o.i. voor deze partij, dat men zich afwendt van het sociaal-economisch beleid, dat deze partij in haar meerderheid voorstaat. Allereerst zit zij samen met de K.V.P. in een indirecte relatie, wat de regeermacht betreft, met de P.v.d.A. Wij zeggen „indirect”, want „direct” heeft de partij zich niet gebonden. Doch dit betekent, afgedacht van publicistische schermutselingen tussen minister Zijlstra en bepaalde prominente personen uit de partij, niet zóveel, dat men de partij geheel los zou zien van deze binding aan het beleid, dat onder aanvoering van de P.v.d.A. de laatste jaren is gevolgd.

Wat het G.P.V. aangaat meen ik, dat het totale beeld aanwijst, dat deze partij haar geringe aanhang heeft behouden. In enkele plaatsen ging het aantal stemmen terug, in andere daarentegen nam het toe. In de plaats mijner inwoning, Rotterdam, deed zich het merkwaardig verschijnsel voor, dat het aantal stemmen met ruim 400 daalde. Ik heb dit wel horen verklaren uit het feit, dat een vorige maal personen, die tot het Leger des Heils behoren, op de lijst van het G.P.V. zouden hebben gestemd. Wanneer deze thans wellicht hun keuze zouden hebben bepaald op de lijst van de S.G.P. dan zouden zij eraan meegewerkt hebben, dat deze partij met één vertegenwoordiger in de Rotterdamse Gemeenteraad mag verschijnen.

De V.V.D. heeft in haar verkiezingsleuzen speciaal naar voren gebracht de afkeer van het dirigisme en het verlangen naar vrijheid. Feitelijk raakt het hier één en dezelfde zaak, die negatief en positief belicht wordt. Wie afkeer van het dirigisme zegt, bedoelt daarmee in het sociaal-economische vlak afkeer van de P.B.O., van alle dwang-organisatie en wat daarnaar dringt. Die Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie wordt toch door velen, o.i. volkomen terecht, gezien als een dwangbuis, waarbinnen men het bedrijfsleven wil persen. Dat de vrijheid van de arbeidende mens om zijn keus te bepalen op hen, die hem in bepaalde organen zullen vertegenwoordigen, daarbij in het gedrang komt, heeft de achter ons liggende tijd duidelijk te zien gegeven. Men hoeft alleen maar te noemen het feit, dat de grote drie vakcentrales van N.V.V., C.N.V. en K.A.B. in bond halsstarrig weigeren om ook daar, waar het hogere beambtenpersoneel in bepaalde bedrijfstakken in meerderheid in een eigen organisatie verenigd is, daaraan een plaats toe te kennen in de Bedrijfscommissie voor de Ondernemingsraden, waarbij in een enkel geval, alleen via een beroep op de Kroon recht kon worden verkregen, om aan te tonen, dat macht inderdaad de plaats van het recht is gaan innemen bij deze centrale organisaties, hetgeen de dirigistische gezindheid, daar, waar men deze nog niet zien mocht, toch wel duidelijk aan de dag doet treden.

Een zeer duidelijk voorbeeld van deze machtsaanmatiging van de grote vakcentrales ten aanzien van de P.B.O. deed zich voor in de Rayon-industrie. Van de 570 werknemers, behorende tot het hogere personeel, waren 328 aangesloten bij de Vereniging van Hoger Personeel in de Rayon Industrie en van deze 328 waren 293 weer aangesloten bij de drie landelijke Verenigingen van Hoger Personeel. Met 21 tegen 20 stemmen besloot de S.E.R., na een uitvoerig debat, om in negatieve zin te adviseren over de vraag, of voor de Vereniging van Hoger Personeel in de Rayon Industrie een plaats in het bestuur van het Bedrijfschap moest worden ingeruimd. De Kroon besloot echter, in afwijking van dit advies, bij Koninklijk Besluit van 22.7.1957 ook deze Vereniging van Hoger Personeel in de Rayon Industrie aan te wijzen voor het benoemen van een lid in het bestuur van het

Bedrijfschap. Hieruit ziet men, hoever het in Nederland, wat aangaat de strijd voor de rechtszekerheid van de arbeidende mens, reeds is gekomen. Alleen met een beroep op de Kroon kan men gelukkig nog zijn rechtmatige positie erkend zien.

Aangezien men voor het tot gelding brengen van zijn afkeer van een dergelijke gang van zaken — en deze afkeer blijft niet beperkt tot de ondernemers-wereld — zich niet behoeft te begeven tot een partij als de A.R., die in meerderheid, zowel wat werkgevers als wat werknemers aangaat, een dergelijke gang van zaken goedkeurt en sanctionneert, uitgesproken als men zich nu eenmaal heeft voor deze P.B.O., daar valt het te begrijpen, dat men zich dan wendt tot de V.V.D., als deze afkeer van het dirigisme in haar verkiezingsvragen gaat schrijven. Er spreekt zich ook in uit een aan betekenis winnend onbehagen over het algemeen regeerbeleid, zoals wij dit nu al jaren kennen na het einde van de tweede wereldoorlog. Dat dit misnoegen opkomt in een tijd van economische neergang, geeft aan dit toch reeds bestaande gevoel alleen nog maar een sterkere impuls. Toch blijkt uit deze gang van zaken, voor wie even verder kijkt dan alleen maar op de aangegeven verkiezingsleuzen, dat daarmee alleen maar een leuze is aangeheven en van de kant van de kiezer een verwachting wellicht is uitgesproken. Want met name ten aanzien van een zaak als de P.B.O. en van al wat met stringente vestigingseisen enz. te maken heeft, vergist men zich deerlijk, als men zich op grond van het verleden van de V.V.D. aan deze partij zou toevertrouwen. Ook in haar midden toch treft men voorstemmers van de P.B.O. en van het dirigisme aan en het partijverleden van de V.V.D. is op dit punt allermint brandschoon. Men moet niet vergeten, dat deze partij ook een linker- en een rechtervleugel heeft. De linkervleugel grenst aan de P.v.d.A., de rechtervleugel wordt gevormd door de vroegere liberalen. Zolang de A.R. Partij in de grote lijn een behoudende rol in ons volksleven vervulde, verkreeg zij vele stemmen van deze oude liberalen, die in feite hun oude partij kwijt waren. Hetzelfde geldt zelfs van conservatieve R.K. kiezers, die zich met de richting Romme niet konden verenigen. Doch zodra begon deze A.R. partij niet met ijver de richting in te slaan van het progressieve, moderne christen-staatsmanschap, dat men nu eenmaal zelf als stempel drukte op de figuur van minister Zijlstra, of deze aanhang voor de A.R. ging verloren. Het is zelfs de vraag, of uit de rijen van de A.R. wat haar principiële aanhangers betreft, er niet zijn geweest, gelijk zij er bij de R.K. waren, die dermate beu waren van het gevoerde beleid, dat ook zij ditmaal op de V.V.D. hebben gestemd. En toch is dit stemmen dan niet meer geweest dan een gebaar van misnoegen, want, zoals gezegd, in positieve zin zal nog in alles moeten blijken, wat de V.V.D. gaat

voorstaan. Slaagt deze partij inderdaad erin b.v. positief een lans te breken voor privaatrechtelijke, en dus naar overleg en vrijheid tenderende, organen in het maatschappelijk leven, en in dezen vaste koers te varen, dan mag zij er o.i. op rekenen, dat zij verdere winst zal boeken. Want hoe merkwaardig het wellicht de lezer in de oren moge klinken, voor deze P.B.O. en haar organen maakt de doorsnee-kiezer, ook de arbeider en de kantoorbediende, zich in het geheel niet warm. Het is op z'n best een zaakje van zijn bond, dat hem maar matig interesseert. Wie dus de leuze aanheft van de vrijheid, en daarom is het ook de in loon arbeidende mens begonnen, die ongaarne beheerders en regeerders in het bedrijfsleven over zich ziet, heeft de wind in de zeilen. Positieve waarde kan men aan deze vrijheidszin in zoverre niet toekennen, dat de vrijheid zelf daarmee principieel nog niet bepaald is. Voor hem, die Gods Woord als norm aanvaardt voor zijn leven, is daarmee de zaak al beslist. Ook al zal zijn sympathie kunnen uitgaan naar ieder, die met hem het leven wil ontslaan van knellende boeien, omdat nu eenmaal het klimaat van de vrijheid het aangewezen klimaat is, waarvoor de christen moet opkomen in deze, in overgrote meerderheid God de rug tokerende wereld, aan het humanistisch vrijheidsideaal zal hij nimmer zijn hart kunnen verpanden. Hij zal alleen vrijheid kunnen beleven in gebondenheid aan Gods Woord. Wie dit strikt neemt, moet afstand doen van het getal en zijn teruggang aan invloed op het maatschappelijk leven aanvaarden als de tol, die hij principieel noodzakelijk brengen moet.

Wij zullen moeten afwachten, of de uitslag van deze stemming bewijst, dat een in belangrijkheid toenemend deel van het Nederlandse volk, in de golfbeweging van richtingen en stromingen eraan toe is, terug te keren tot het liberalisme, nu zovele zaken, waarvoor het socialisme in het verleden heeft gestreden, in het bereik van de brede lagen van ons volk zijn gekomen. Dat zou dan betekenen, dat de welvaartsstaat de baanbreker is voor het levend liberalisme. In ieder geval zijn de socialistische en solidaristische idolen van de P.B.O., vooral in haar dirigistische strekking, te bloedarm dan dat zij de volksgeest kunnen boeien.

Men kan ook nog deze conclusie trekken uit de uitslagen, die wij bespraken, dat er niets wisselvalliger is dan volksgunst. Trouw, ook aan het ideaal van een partij moet blijken. Deze trouw duurt bij velen evenwel alleen zolang als brood en spelen blijven toevloeien.

Geve God ons allen, met een oog, dat principieel zijn tijd wil zien en verstaan, ook verder de ontwikkelingen te volgen in het politieke levensvlak, nu er verschuivingen zijn gaan optreden, die terdege de aandacht verdienen, juist, omdat zij principieel nog allermint enigermate belijnd zich aan ons voordoen.

P. GROEN.

Twee inaugurele redevoeringen

Fundamentele Vragen XIX

De afgetreden minister-president H. Colijn was in 1926 de erkende leider van het anti-revolutionaire volksdeel. Als directeur van de dr. A. Kuypertstichting en als redacteur van A.R. Staatskunde leerde hij zijn adjunct-directeur en mederedacteur dr. mr. H. Dooyeweerd van nabij kennen. Als het ware onder het oog van Colijn moet het ontstaan van de wijsbegeerte der wetsidee hebben plaatsgevonden. En als president-directeur van de V. U. bleef Colijn in relatie tot Dooyeweerd, toen deze 15 oktober 1926 hoogleraar werd in de rechtsphilosophie, de encyclopaedie der rechtswetenschap en het oud-vaderlandsrecht als opvolger van prof. dr. mr. W. Zevenbergen. Een week eerder hield dr. J. Waterink zijn inaugurele rede en een week later dr. D. H. Th. Vollenhoven.

Prof. Hepp maakte in De Reformatie in een kort bericht attent op deze drie inaugurele redevoeringen. Hij ontdekte nog geen „dreigende deformatie” bij zijn nieuwe collega's Vollenhoven en Dooyeweerd. Eensgezind waren Schilder en Hepp in De Reformatie ten strijde getogen tegen de Schriftopvatting van dr. J. G. Geelkerken en zijn talrijke

medestanders, waaronder ds J. C. Brussaart, prof. dr. F. J. J. Buytendijk, ds J. J. Buskes en drie hoogleraren van de V. U. Geheel de zesde en zevende jaargang werd door deze polemiek bepaald, die in 1926 culmineerde toen dr. Geelkerken werd afgezet. In de vijfde en zesde jaargang filosofeerde Waterink over bouwkunde en zielkunde. Hepp bepaalde zich steeds meer tot de rubriek kerkelijk leven. Schilder kreeg veel boeken te bespreken en gaf zijn beste krachten aan een polemische persschouw, waarbij hij zijn tegenstanders vond bij de christelijk-gereformeerden, bij de groep rond dr. Geelkerken en bij de eerste barthianen. Met name prof. dr. T. L. Haitjema, de groninger hoogleraar die Karl Barth in 1926 introduceerde en die als hervormd kerkelijk hoogleraar in de zaak van dr. Geelkerken tegen de gereformeerde synode stelling nam, werd zijn tegenstander.

Vollenhoven werd hoogleraar in de vacature van zijn leermeester prof. dr. W. Geesink. Wijsbegeerte en theoretische psychologie zou hij gaan doceren. Van 1911—1918 had hij aan de V. U. theologie en wijsbegeerte gestudeerd. In 1918 promoveerde hij tot doctor in de wijsbegeerte en werd hij predikant te Oostkapelle. Daar onderhield hij contact met de

hoofdonderwijzer A. Janse te Biggekerke, zodat ze samen gingen publiceren in het Paedagogisch tijdschrift voor het christelijk onderwijs (1919). In 1920 studeerde hij psychologie aan de universiteit te Leipzig en sedert 1921 was hij gereformeerd predikant te 's-Gravenhage. Zijn inaugurele rede ging over „Logos en ratio; beider verhouding in de geschiedenis der westersche kentheorie”.

Zoals steeds, vinden we ook in deze rede van Vollenhoven belangstelling voor de geschiedenis van de wijsbegeerte en voor een eigen systematiek. De oorsprong van deze belangstelling lag bij de kentheoretische vraagstukken, bij logica en psychologie. Het historische onderzoek begint bij de griekse oudheid en de lijnen worden tot op heden doorgetrokken. De systematiek begint met het maken van enkele scherpe onderscheidingen. Met behulp van deze onderscheidingen komt Vollenhoven tot een geschiedkundige systematiek. En deze geschiedkundige systematiek wordt een belangrijke steun bij de ontwikkeling van het eigen systeem.

De eenheid tussen Vollenhoven en Dooyeweerd vinden we met name in dit laatste: de ontwikkeling van het eigen systeem en in het schriftuurlijke uitgangspunt en de schriftuurlijke richting van beider denken. In de toepassing van zijn geschiedkundige systematiek op de geschiedenis van de wijsbegeerte vond Vollenhoven een eigen taak zoals Dooyeweerd die vond in zijn onderzoek van de wetsidee en later van het grondmotief in de wijsbegeerte.

Met de eigen systematiek zijn Vollenhoven en Dooyeweerd in 1926 al een belangrijk eind gevorderd, de wijsbegeerte der wetsidee is dan reeds ontstaan. Vollenhoven geeft reeds de formulering van zijn inzicht inzake verbond en woordopenbaring, zoals we deze pas later bij Schilder vinden.

Vollenhoven merkt op dat de woordopenbaring het verbond onderstelt. Dit verbond is door God eenzijdig met de mensheid opgericht, maar na de instelling uiteraard tweezijdig van karakter geworden. „Krachtens de schepping van den aanleg tot dit verbond heet de mensch geschapen naar Gods beeld”. In 1926 schrijft Schilder in De Reformatie over „Antropomorphe prediking”. Vollenhoven merkt in verband met dit onderwerp over de woordopenbaring op: „ten eerste, dat deze mededeling is geschied in het verbond, dus steeds **onder** de wet: God spreekt in voor den mensch verstaanbare taal en woorden en dus past ons noch 'n poging om deze mededeling te vertalen in den vorm dien ze voor God heeft, noch ook deemoed wanneer zulk 'n pogen mislukt. En in de tweede plaats dat deze woordopenbaring handelt over Hem — wat insluit mededeling omtrent Zijn verhouding tot de schepselen — en over de verhouding der schepselen tot Hem”.

Over Calvin wordt op p. 31 opgemerkt dat deze zuiver de grens zag „tusschen Hem Die de wetten stelt en hen die daaraan onderworpen zijn”. Even verder wordt Calvin in verband met het onderscheid dat hij tussen de drie ambten van de mens maakt, een illuster **grenztrekker** genoemd. Zelf blijkt Vollenhoven ook zulk een scherpe geest als hij op p. 30 de verhouding tussen Aristoteles en Thomas tekent en op p. 33 over de renaissance opmerkt: „men wilde wedergeboorte, en wel: niet voor de oudheid, zoals men niet zelden meent, maar voor zichzelf”.

Zoals Schilder over cultuur als ambtsbediening zou gaan schrijven, zegt Vollenhoven het ook. Tegenover de waardenfilosofie merkt hij op: „Historische personen worden niet betrokken op **waarden**, maar op hun **taak** en onderzocht wordt niet welke waarden ze realiseerden, maar hoe ze hun taak uitvoerden”. „Cultuur is niet 'n wetsterrein van eenige doorsnede door kosmische eenheden, maar taakuitvoering — of het resultaat van deze — waarbij als subject optreedt de kosmische eenheid „menschheid”” (p. 56, 57).

Aan het slot tekent Vollenhoven nog even het werk van Groen en Kuyper, die het compromis met het humanisme opzeggen. Het uitgangspunt van de soevereiniteit in eigen kring neemt Vollenhoven van Kuyper over, maar dan de kringen als wetssferen genomen en niet langer als kosmische structuren (p. 65). De grondslag van de Vrije Universiteit tenslotte postuleerde in het geloof „de mogelijkheid eener kentheorie die niet het geloof bij den dorpel zou afwijzen, maar ten volle aan de kennis ook der Schriftopenbaring recht” zou gaan doen. Het historische overzicht van

Ledenvergadering van de Gereformeerde Persvereniging „OPBOUW”

Zoals reeds in ons blad van 25 april j.l. werd medegedeeld, zal de ledenvergadering worden gehouden op **zaterdag 21 juni a.s.** te **AMERSFOORT**, in de grote zaal van het Tramstation. Aanvang 's middags half drie.

Prof. C. Veenhof heeft zich bereid verklaard te spreken. De titel van zijn onderwerp is „**LEIDING**”.

Wat verder ter tafel komt hebt U gelezen in de toegezonden convocatie.

Wij rekenen graag op een goede opkomst.

Prof. Wentlaan 50
UTRECHT.

SECRETARIS PERSVERENIGING
OPBOUW

deze rede laat zien dat deze mogelijkheid werkelijkheid zou kunnen worden (p. 66).

De rede van Dooyeweerd is geheel anders gebouwd. Hij bespreekt alleen de humanistische wijsbegeerte, rechtsfilosofie en rechtswetenschap. Kant is daarbij de centrale wijsgeer, waaraan onder anderen Leibniz en eerder Descartes en Hobbes voorafgaan en waarop met name de twee neo-kantiaanse richtingen volgen, de school van Marburg en die van Heidelberg. Dit humanisme wordt bestreden door critiek op de antinomie in de gemeenschappelijke humanistische wetsidee. Dooyeweerd begint met Hobbes formulering van deze innerlijke antinomie: zo vaak **de rede tegen de mens** is, zo dikwijls zal **de mens tegen de rede** zijn (p. 5). Ziehier de antinomie in de humanistische wetsidee, het dualisme in het grondmotief van persoonlijkheidsreligie en wetenschapsideaal. In geheel het humanisme wijst Dooyeweerd deze innerlijke tegenstrijdigheid aan, waar tegenover hij de calvinistische wetsidee handhaaft.

De soevereiniteit in eigen (wets)kring betekent tevens een harmonische samenhang tussen alle wetskringen (p. 64), waaruit Dooyeweerd komt tot de principiële verwerping der antinomie, van de paradox, van elke innerlijke tegenstrijdigheid (p. 72). Deze samenhang tussen de soevereiniteit in eigen wetskring en de verwerping van de antinomie vinden we telkens terug in de zinswending: „wanneer... dan zondigt zij ongetwijfeld tegen de soevereiniteit in eigen kring en moet zich noodzakelijk in antinomieën verstrikken” (p. 69).

De thetische uiteenzetting kon in deze rede niet meer dan een program zijn, maar dan een program dat het stempel van de calvi-

nistische wetsidee draagt (p. 93). Thans vat Dooyeweerd dit program vol geloofsidealisme samen in de doelstelling: „de geheele wereld te overtuigen, dat God de Here, de Koning is van Hemel en aarde, de Koning ook van onze wetenschap” (p. 74).

Dooyeweerd eindigt zijn rede met dit gebed:

„Tot U dan, Heere mijn God, richt ik in deze ure mijn gebed. Om U te danken voor de wonderbare leidingen in mijn leven, om U te danken voor iedere beproeving, voor iedere kastijding, om U te danken, dat Gij mij tenslotte geroepen hebt, om U te dienen aan deze Hoogeschool.

Beziel Gij mijn arbeid aan deze Universiteit, laat in Uw kracht mijn zwakheid volbracht worden en geef, o Vader van alle barmhartigheid, dat immer de liefde tot U en tot de verbreiding van Uw Koninkrijk in mijn hart blijve branden, dat nimmer mijn schreden mogen afwijken van den weg der waarheid, dien Gij ons in Uwen heiligen Zoon hebt geopenbaard.

En waar onze zwakke krachten tekort schieten, waar ons hart immer tot zonde, wereldzin en kleinmoedigheid geneigd is, bevestig Gij Zelf, o Vader, Uw rijk in onze wetenschap en verstoor ook daar het rijk van de leugen, opdat door Uwen Geest de arbeid der menschen worde geheiligd” (p. 74).

Wie deze twee redevoeringen leest, komt onder de indruk van de zeer wetenschappelijke aanpak en van de diepe ernst die hier gemaakt wordt met de poging om tot een werkelijk christelijke wetenschap en wijsbegeerte te komen. Juist door de historisch-critische methode zijn deze inaugurele redes tevens programmatisch.

J. STELLINGWERFF.

Re-classering

De Reclasseringsbezoeker (1)

Wat tot voor korte tijd een Celbezoeker heette, wordt nu Reclasseringsbezoeker genoemd. De eerste naam spreekt meer voor zich zelf. Inderdaad zocht de persoon, die bevoegdheid had de gevangenen te bezoeken, hen op in zijn cel. Ik herinner me nog levendig, hoeveel moeite het mij kostte voor de eerste keer door te dringen tot in het binneste van de kerker. Nadat ik de antieke klopper had laten vallen, verscheen al spoedig de portier voor het door hem geopende loket, informerend naar mijn naam en kwaliteit. Ik deelde hem mee, lid te zijn van de Reclasseringsraad, en zodoende bevoegdheid had elke gevangene te bezoeken. Dit gaf hem wel de vrijmoedigheid voor mij de poort te openen en mij binnen te laten in het portierskamer-tje. Maar verder kwam ik voorlopig niet. Hij wilde bewijs hebben dat ik was, voor wie ik mij uitgaf. „Iedereen kan wel zeggen, dat hij lid van de Raad is. U moet mij uw persoonsbewijs tonen en mij bewijzen, dat u lid van de Raad bent!” Ja, daar viel niets tegen te zeggen. Ten slotte wees ik hem er op, dat de Directeur mij wel kende. Dezen belde hij op, waarna een langdurig gesprek volgde. Het einde van het lied was, dat hij, de portier, mij deze keer nog zou binnenlaten, maar dat ik voortaan een legitimatiebewijs moest kunnen tonen. Pas veel later kwam ik in het bezit van de toegangkaart, voorzien van mijn foto, maar nimmer is er mij weer naar gevraagd.

Zo deed ik dan mijn intrede in de Bijzondere Strafgedangenis te Leeuwarden en kon mijn arbeid onder de gevangenen een aan-

vang nemen. Ik wil eerlijk bekennen, dat mij niet helder voor ogen stond, welke mijn taak als Bezoeker was. Wel wist ik dat het mij toegestaan was op geregelde tijden (ik maakte daarvan éénmaal per maand) de mij toegewezen gevangenen, een ieder in zijn eigen cel, te bezoeken, gedurende een half uur, dat wel eens een uur werd; en met hem onder vier ogen mocht spreken, zonder door iemand te worden beluisterd; de ijzeren celdeur, door de bewaarder voor mij geopend, viel achter mij dicht; echter niet in het slot. Slechts twee maal is het mij overkomen, dat de bewaarder bij vergissing de deur in het slot deed. Toen het de eerste keer gebeurde, werd het me wel wat benauwd om het hart. Ik wist niet beter te doen, dan even te bellen, waarop onmiddellijk de portier verscheen, die het slot terugdraaide. Ik moet toegeven, dat ik het in de beginperiode wat eng vond, met een zware gevangene in de cel samen te wezen, die ik toen nog beschouwde als geen-gewoon-mens; wel als iemand, die elk ogenblik in staat was, tot de aanval over te gaan. Er was daartoe zeker gelegenheid.

De eerste door mij bezochte gevangene was een nog jonge man, nog geen twintig jaar oud, veroordeeld wegens doodslag op zijn eigen meisje, dat hij met zijn mes zoveel steken had toegebracht, dat zij daaraan overleed; daarna had hij zich zelf trachten te doden door zijn halsader door te snijden; (hoewel levensgevaarlijk verwond, bleef hij in leven). Hij beoefende in zijn cel het schoenmakersvak. Gezeten op een driepoot, aan een tafeltje met allerlei gevaarlijke gereedschap: hamers, vijlen, messen, elzen enz., leek hij mij een

PERSSCHOUW

EEN GESPREK MET JAC. G. VAN OORD

gevaarlijk sujet. Ik moest mezelf moed inspreken, om rustig met hem te kunnen spreken. Pas langzamerhand drong het tot mij door, dat ook een gevangene een mens is, als wij allen zijn, en ik ook zelf een mens als de gevangene is: van nature geneigd God en mijn naaste te haten. En zo kon ik met hem verkeren, in volmaakte rust; en vaak met grote aangenaamheid. Ja, meer dan eens viel het mij op, hoe langzamerhand een vertrouwensfeer ontstond, en het hart van de gevangene zich opende.

Als ouderling bracht ik natuurlijk ook mijn huisbezoeken, maar dan in gezelschap van een collega-ouderling of van de predikant. Wat kon het dan soms een moeite kosten, om de broeders en zusters aan het praten te krijgen, vooral als het er over ging, wat de motieven waren van hun leven; welke waren de overleggingen van hun hart; hoe zij de strijd voerden tegen hun zonden; over hun innerlijk bestaan enz.; terwijl menig gevangene ongedwongen het hart op tafel legde; zijn strijd en nederlaag eerlijk opbiechtte; zijn levensgang, de doorgestane verzoeken, de invloed van kameraden, de goede bedoelingen van de ouders enz. zonder enige terughouding mij meedeelde, zonder dat ik het er op toelegde, hen aan het praten te krijgen. Dat lukte de eerste de beste keer nog niet, maar toch is het algemeen eerder en gemakkelijker en beter dan ik mij ooit had kunnen voorstellen.

Een van de oorzaken van deze openheid zal zeker hierin gelegen zijn, dat de gevangene in zijn bezoeker iemand ziet, die nu eens geen ambtenaar is. Dat is de Directeur, welke uitnemende kwaliteiten hij moge hebben, natuurlijk wel; en de brigadier, of de gewone bewaarder al evenzeer; zelfs de dokter, en de gevangenispredikant, en de psychiater. Zij allen zijn ambtenaar, wien het gaat om het gesticht, en die hebben te zorgen, dat hun superieuren over hen tevreden zijn.

De Reclaseringsbezoeker daarentegen is een gewoon mens, die als huns gelijke komt. Ze behoeven helemaal niet te vrezen, of er achter de door hem gestelde vragen nog een bijzondere bedoeling schuilt, en of er nog iets kwaads voor hen kan voortkomen uit de door hen gegeven antwoorden, en uit wat ze in vertrouwen vertellen; al kunnen ze het zich nauwelijks voorstellen, hoe er mensen zijn, die geheel belangeloos zich voor hen interesseren. Die zelfde jongeman, over wien ik het zo even had, vond dat schier onmogelijk. Op een van de vele bezoeken, die ik hem in de loop van de 12 jaren bracht, als naar gewoonte steeds op Zaterdagmiddag, stelde hij mij, nadat hij me een poosje had gefixeerd, de vraag: „hoeveel verdient mijnheer daar nu mee?” „Waarmee?” vroeg ik hem. „Wel, dat u mij geregeld opzoekt. Want dat vind ik nog al wat. Andere mensen gebruiken de vrije Zaterdagmiddag om er op uit te gaan, te fietsen of te vissen enz. En u komt hier maar geregeld in deze nare donkere cel. Ik dacht, dat kan niet anders, of u moet er heel wat aan verdienen!” Ik kreeg zo gelegenheid, hem op eenvoudige wijze aan het verstand te brengen, hoe de liefde van Christus mij drong, om iets te kunnen zijn voor hem en de andere gevangenen; dat we er geen geld voor kregen, maar er zelfs dankbaar voor waren, dat wij het mochten doen; en daar graag onze vrije tijd voor over hadden. Voorlopig bleef het hem echter nog onbegrijpelijk!

Ik zei pas, dat ik met deze bezoeken begon, zonder dat het mij helder voor de geest stond, wat de zin was van de door mij af te leggen bezoeken. En zelfs na zoveel jaren, zou ik het nog niet kunnen doen. In het algemeen zou ik willen zeggen: het gaat er om, de gevangene te reclasseren, zó, dat hij na zijn invrijheidsstelling, zich weer thuis kan gevoelen in de vrije maatschappij; geschikt en bereid, zoveel dit menselijke mogelijk is, zich daarin te handhaven.

Maar hoe dit te bereiken? Daarvoor zou ik geen algemene regel kunnen aangeven. Ik meen, dat niet beter te kunnen doen, dan aan de hand van verschillende „gevallen”, zoals ik die in de loop der jaren heb meegemaakt. Graag daarover een volgende keer.

Huizum.

J. v. DIJK.

RECTIFICATIE

Onze lezers zullen wellicht hebben opgemerkt dat op de laatst verschenen nummers stond afgedrukt eerste jaargang, dit had moeten zijn tweede jaargang.

De drukkerij.

Het weekblad voor de aannemerswereld publiceert op geregelde tijden gesprekken met belangrijke figuren uit de bouwwereld. Dezer dagen verscheen daarin het volgende verslag van een gesprek met de onder ons goed bekende, pas geridderde, aannemer Jac. G. van Oord.

Hier volgt het:

In het lieflijke landschap even buiten Utrecht, aan de bevallig slingerende weg naar Rhijnauwen, staan aan de boorden van de Kromme Rijn twee grote, houten bungalows. Dat is de plaats waar zich in de vroegere Hollandse waterlinie de directie van het aannemersbedrijf Jac. G. van Oord N.V. heeft gevestigd.

Maar de grondslag voor dit bedrijf is niet in het centrum van ons land gelegd, maar in de Biesbosch. In het midden van de vorige eeuw hield Govert van Oord uit Werkendam zich daar reeds bezig met griend- en rijswerken en met steenzetten. Dit was typisch seizoenwerk.

Wegens een conflict met zijn werkgever over niet noodzakelijke zondagsarbeid begon Govert van Oord in de zeventiger jaren een eigen bedrijf. Met f 300.— geleend geld kocht hij een griend in de Biesbosch, waar hij rijs-hout tot hoepels verwerkte en aan handelaren verkocht. In de zware crisistijd bouwde hij met hard ploeteren zijn bedrijf op.

Negenendertig jaar was hij voor hij aan trouwen kon denken. Toch kreeg hij nog een groot gezin: vier zoons en vier dochters.

Toen vader in 1912 stierf verschafte zijn bedrijf aan honderd mensen werk. Zoon Jac. G., die na vier jaar Mulo naar het buitenland werd gestuurd om hoepels te verkopen, had succes in zaken. Na zijn diensttijd van vier jaar bij de marine maakte hij vele reizen maar in de dertiger jaren werd het duidelijk dat de hoepelproductie geen toekomst meer had.

De ijzeren band begon veld te winnen; cement werd niet meer in vaten maar in zakken verpakt en ook de kartonnage-industrie schiep nieuwe mogelijkheden voor verpakking van goederen. Het oude griend- en rietbedrijf was gedoemd om uit te sterven.

De firma begon zich daarom meer en meer toe te leggen op het aannemen van zink- en kraagstukken voor oever- en kustverdedigingen. Dat kon gemakkelijk omdat het rijs-hout in eigen griendcultures werd gekweekt en gehakt.

Zelfs over de grenzen exporteerde de firma Van Oord haar typisch Nederlandse vakmanschap. Zo werden rijs- en zinkwerken uitgevoerd in de havens van Duinkerken en Algiërs.

Hard werken en zuinig leven is altijd het devies geweest van de Van Oords. Daarmee bouwt men onder Godes zegen een zaak op, zegt de oudste directeur die op 31 mei j.l. zijn 65ste verjaardag heeft gevierd.

Het is gelukt het eenvoudige rijswerkersbedrijf uit te breiden tot een belangrijk algemeen aannemersbedrijf, waarbij de waterbouw, het groot grondverzet en asfaltwerken zijn betrokken. In de jongste tijd is ook een begin gemaakt met baggerwerk.

Jac. G. van Oord kwam in 1936 naar Utrecht maar de vele loten van de stam maakten de zaken op den duur al te ingewikkeld. In 1947 werkten vier broers Van Oord samen en telde het bedrijf elf firmanten. Omdat zoiets wel wat te veel van het goede is werd tot splitsing besloten in drie N.V.'s en één firma, die op sommige punten nog steeds samenwerken.

Het schoonste beroep beschouwt Jac. G. van Oord het ambt van predikant. Maar direct daarna komt bij hem de aannemer, speciaal in de waterbouw. „Wat is er mooier dan dammen bouwen in de zee, dan havens aanleggen en zeedijken maken? Het is altijd vechten tegen de elementen en tegen het water. Altijd leeft men in spanningen want een storm kan het werk van maanden in één slag teniet doen. Iets boeienders dan waterbouwkunde kan ik mij moeilijk voorstellen”, zegt de directeur er zelf van.

Veel lof heeft hij voor de prachtige samenwerking met de ingenieurs van de provinciale waterstaten. Vooral trots is de directeur

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Groningen
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs. G. Puchinger, Utrecht
Drs. H. R. Rookmaker, Amsterdam-Z.
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Secretariaat Geref. Persvereniging „Opbouw”:

H. Albracht, Prof. Wentlaan 50, Utrecht

op het werk van Rijkswaterstaat, dat een vergelijking met wat in het buitenland gebeurt glansrijk kan doorstaan.

Maar dit vele werk heeft toch niet zijn gehele leven gevuld. Dikwijls heeft Jac. G. van Oord zich tot diep in de nacht bezig gehouden met het Gereformeerde jeugdwerk, waarin hij een leidende positie heeft bekleed. Jarenlang was hij hoofdredacteur van een landelijk jeugdblad.

Hij heeft het als een roeping beschouwd zijn krachten te geven aan het kerkelijke leven.

In de dertiger jaren werd hij benoemd tot regeringscommissaris in de griend- en rietcultuur en met groot genoegen heeft de directeur enkele jaren in ambtelijke kringen verkeerd. Tevens heeft hij gedurende de eerste jaren van het bestaan van de Nederlandse Christelijke Aannemers Bond het secretariaat daarvan waargenomen.

Van 1935 tot 1944 is hij secretaris geweest van de Nederlandse Vereniging van Rijshouthandelaren en van de oprichting in 1955 af voorzitter van de Nederlandse Vereniging van Kust- en Oeverwerken. De regering heeft zijn verdiensten erkend door zijn benoeming tot ridder in de orde van Oranje-Nassau.

Momenteel werkt het bedrijf met een vaste kern van tachtig man, maar de gemiddelde personeelsbezetting op de verschillende werken belooft zo'n zeshonderd man.

Van de acht kinderen zijn er nog zeven in leven: vier zoons en drie dochters. Twee zoons, Govert van 37 en Jan van 35, werken al jaren in het bedrijf en zijn thans eveneens directeur. Vooral de laatste jaren kan vader Jac. G. aan deze zoons veel belangrijk werk toevertrouwen en straks het gehele bedrijf.

Wat de toekomst betreft: de oudste directeur meent dat wij weer moeten terugkeren tot de normale verhoudingen: harder werken en zuiniger leven. Bedrijven, die de kosten weten te verlagen, behoeven niet pessimistisch te zijn gestemd. Het weerstandsvermogen van die bedrijven is over het algemeen groter dan in de beruchte dertiger jaren.

Voor water- en wegebouw ligt er, ook in het Deltaplan, nog volop werk voor de Van Oords te wachten!

Wij hebben ons allen verheugd dat Van Oord tot ridder werd geslagen.

Hij heeft dit niet het minst door zijn strijd voor de kerk en zijn arbeid voor de jeugd „verdiend”!

We wensen hem van harte geluk met zijn vijf en zestigste verjaardag.

Na-assense overpeinzingen

De synode van Assen heeft, evenals al haar voorgangers, wéér met de leeruitspraken en de schorsingen der veertiger jaren te doen gehad.

Die laten de synodale kerken en synoden maar niet met rust.

En zolang daarin nog enig wáár besef van katholiciteit en oecumeniciteit leeft zullen ze daarover ook niet met rust gelaten worden.

Het onrustig houden en al meer onrustig maken is dan ook, onmiddellijk na de sluiting van de synode, prompt weer begonnen.

Dr F. L. Bos schreef in „Enigheid des Geloofs“:

Men heeft ter synode een ontdekking gedaan.

U weet, dat er ook binnen de Geref. Kerken nog altijd „bezwaarden“ zijn. Bezwaarden tegen de Vervangingsformule. Vooral de groep rondom het blad Waarheid en Eenheid staat daarom bekend.

Met deze groep is samengesproken.

En daarbij is gebleken, dat de opvattingen van die broeders, welke van bedoelde formule niet willen weten, **niet met de inhoud van die formule strijden**. Aldus het rapport van de deputaten voor samenspreking.

Ondanks hun bezwaren leven de bezwaarden uit de in die formule beleden waarheid. Zij begrijpen die formule alleen maar verkeerd. — Aldus de rapporteur van de synodale commissie ter zake.

Gelukkig, zeggen wij. Gelukkig dat nu eindelijk gebleken is, dat er enigheid des geloofs bestaat ook bij onenigheid over de betreffende formule.

Het ei van Columbus

Bovengenoemde ontdekking, dat de Vervangingsformule een irrealistische scheidslijn trekt, leidde een dominee en een ouderling ter synode tot een tweede ontdekking.

Zij ontdekten het ei van Columbus tot oplossing van de moeilijkheden.

Ds Vogel legde dat ei op de synodale tafel.

Hij stelde voor: laten wij de Vervangingsformule helemaal ter zijde stellen. Er bestaat immers praktisch geen verschil. Opheffing kan alleen maar ontspanning brengen.

Natuurlijk, zeggen wij. Wat kan eenvoudiger zijn? Waarom zouden wij een formule handhaven die slechts schijnbaar verdeelt? Is ooit duidelijker de nodeloosheid van dit kerkelijk papier gebleken?

Onverholene zelfhandhaving

Helaas — het ei van Columbus werd niet aanvaard.

Er was een dominee die vond, dat je de broedende kip van de (vastgelopen) samenspreking niet moest storen. Daarbij wees hij erop, dat de toon van Waarheid en Eenheid uit den boze was. (Zou men zulke broeders tegemoet komen?)

Anderen vonden het moment psychologisch allerongelukkigst gekozen.

De rapporteur van de synodale commissie ter zake sprak onverholene uit: **Aanneming van het voorstel-Vogel zou een heel verkeerde uitwerking hebben op dit moment. Het zou lijken alsof deputaten in de samenspreking de bezwaarden gelijk hadden moeten geven en dat ook de synode geen antwoord meer wist.**

Toen wij dit alles lazen, deden wij een ontstellende ontdekking.

Deze ontdekking: dat het bij genoemde reacties ging om pure zelfhandhaving.

VAN HIER EN GINDS

„Geloofstestament“ van bisschop Oxnam

Een van de grote leidlieden in de Wereldraad van kerken is de methodistenbisschop G. Bromley Oxnam. Hij is „bekend“ geworden door zijn typering van „de God van het Oude Testament“ als een „bullebak“. Kort geleden, aldus de „Wekker“ verscheen van deze bisschop een boek getiteld „A Testament of Faith“ (Een geloofstestament). Uitvoerig vertelt hij daarin wat hij **niet** gelooft. En er blijft bij hem niet veel over van het bijbels getuigenis. Zo verwerpt Oxnam de verzoening door het plaatsvervangend lijden van Jezus Christus, want God had geen offer nodig, „geen Lam dat geslacht is van voor de grondlegging der wereld zoals het Boek zegt“. „Ik kan me dit niet indenken“, zo zegt hij, want „deze leer beledigt het zedelijk gevoelen“. „Men kan zich God niet indenken als een boos, vreselijk en wraakgierig wezen, dat vanwege Adams zonde als Shylock zijn pond vlees moet hebben“. De leer van de erfzonde kan dan ook geen genade vinden in de ogen van deze bisschop, hij noemt deze leer een „immorele absurditeit“. God is liefde, alleen maar liefde, zegt Oxnam. „Geloof een verstandige en oprechte Christen werkelijk dat

God zoals die in Jezus geopenbaard is die zelf tegen ons zeide dat het beter was dat een molensteen om iemands hals gehangen werd dan dat hij kleine kinderen tot de zonde zou verleiden, gelooft iemand werkelijk dat zulk een God de onschuldige eerstgeborenen van de Egyptenaren heeft vermoord vanwege het feit dat Farao's hart door Godzelf verhard was? Herodes zou zo iets verschrikkelijks gedaan hebben, Hitler had het kunnen doen; maar God? Nooit!”

Wat de maagdelijke geboorte van Jezus betreft, deze leer wil volgens hem zeggen „dat Jezus zonder zonde geboren is, dat wil dan zeggen zonder menselijke vader. Maar ik weiger te geloven dat er zonde steekt in de wijze van ontvanging, die God zelf voor de mensheid heeft verordend. Ook voor de hel is in het testament van Oxnam geen ruimte. „Ik weet dat grote en oprechte mannen gezegd hebben: „Kom tot inkeer voor het te laat is, neem Hem nu aan of ge gaat voor eeuwig verloren“. Dat bestaat voor mij niet. De leer van de hel gaf in de middeleeuwen grote kracht aan de priesterklasse en werd gebruikt om de eigendommen op te hopen totdat de kerk tenslotte de grootste landeigenaresse was“. Het Koninkrijk Gods verschrompelt in dit boek tot een sociale orde en alle mensen zijn tenslotte kinderen van één Vader „wij behoren allen tot één gezin en zijn allen broeders“.

Wat moet men nog zeggen van een gemeenschap waarin deze man een leidende functie heeft en houdt?

Zendingswerk in Egypte

In Egypte is de Mohammedaanse godsdienst de officiële. De Zending wordt daardoor zeer bemoeilijkt. In de Pinksterbrief van de vereniging tot uitbreiding van het evangelie in Egypte lazen we het volgende:

Wij zetten ons zendingswerk nog voort, evenals de Amerikaanse zending, al is de nieuwe schoolwet in vele opzichten een belemmering voor de vrijheid:

1e. Buitenlanders, die scholen exploiteren moeten nu een som, gelijkstaande aan de verplichte uitkeringen aan inlands personeel bij ontslag, plus een som gelijk aan een half jaar salaris op een bank in Egypte deponeren. Wij deden dit.

2e. Op alle scholen moet in de godsdiensten aan moslimleerlingen mohammedaans godsdienstonderricht gegeven worden. Alle genootschappen gingen hiertoe met tegenzin over enkel terwille van de christen-leerlingen (Kopten), die bij inbeslagneming der scholen, gedwongen zijn staatsscholen te bezoeken.

3e. Hoge eisen worden gesteld aan het aantal en de grootte der lokalen. Onze scholen in Barrage tellen nu, jongens en meisjes samen 500 leerlingen, een getal nog nooit bereikt: 70% is moslim, 30% Kopt. Onze scholen hebben de voorkeur van velen boven de staatsscholen om de chr. geest van liefde voor het kind en het betere onderwijs. Zelfs de moslimburgemeester zendt zijn kinderen naar ons!

Doch nu is de eis gesteld voor de bouw van drie nieuwe lokalen. Zullen deze in het dure Egypte 25000 gulden kosten? Wij vrezen van nog meer. Vergeet het gezegende Zendingswerk in Egypte niet.

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 2452

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij

BETALING ABONNEMENTSGELDEN

Met 1 april begon de nieuwe jaargang van ons blad. We verzoeken onze abonneés hun abonnementsgeld f 5.— per halfjaar of f 10.— per jaar te willen overmaken op postrekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenbergen, Zeist met bijvermelding voor OPBOUW.

De incassokosten zijn tegenwoordig zo hoog, dat we vertrouwen dat onze abonneés aan ons verzoek zullen voldoen.

DE ADMINISTRATIE.

KERKNIEUWS

Tweetal: te Nijverdal: kand. H. Stolk van Amstelveen en kand. H. Pool van Zeist;

Te Musselkanaal: kand. H. den Boeft van Groningen en kand. H. Stolk van Amstelveen.

Beroepen: te Nijverdal en te Blija: kand. H. Stolk van Amstelveen;

Te Musselkanaal: kand. H. den Boeft te Groningen.

Aangenomen naar Bedum: H. J. de Vries te Berkel.

Afscheid. Ds J. Faber nam afscheid van de kerk van Deventer met een preek over 1 Cor. 3: 21—24;

Na een driejarig verblijf nam Ds Houwen afscheid van de Gemeente van Nijmegen met een preek over Micha 2: 12 en 13.

Zending: Op 22 mei werd te Enschede een conferentie gehouden van afgevaardigden van de zendende kerken van Enschede, Bunschoten-Spakenburg, het Zuid-Hollandse Convent en de Groningse kerken, welke op Nieuw-Guinea arbeiden of voornemens zijn te arbeiden.

Aan de betreffende kerkeraden subs. deputaten werd voorgesteld, dat genoemde zendende kerken een coördinatiecommissie zullen oprichten met adviserende bevoegdheden. Deze coördinatiecommissie is nodig met het oog op de gezamenlijke aanpak, omdat de missionarissen de eerste tijd bij elkaar zullen wonen om daarna te komen tot terreinverdeling.

Door de kerkeraad van Enschede werden als vertegenwoordigers in deze commissie benoemd ds H. Vogel (primus) en ds I. de Wolff (secundus).

De kerkeraad verleende goedkeuring om elk jaar een vergadering van de zendende kerken te houden, die op Nieuw-Guinea (zullen) werken. Een woonloos zal gebouwd worden voor twee gezinnen op het zendingsterrein in Tanah Merah, alsmede twee kleine loodsens als bergplaats. Op genoemde conferentie is de wenselijkheid bepleit om tot de uitgave van een gemeenschappelijk zendingsblad te komen over de arbeid op Nieuw-Guinea, eventueel met regionale edities en inclusief een rubriek voor voorlichting over de zendingsarbeid op andere terreinen.

Ook de hulpdiensten zullen t.a.v. Guinea zoveel mogelijk gecoördineerd worden, zolang dit nodig is, in de aanpak in nauwe samenwerking met de hoofddienst. De kwestie van het onderwijs voor de zendingsgezinnen zal in overleg met Groningen bezien worden.

Ds J. Klamer, die niet naar Borneo kan vertrekken zal D.V. naar Nieuw-Guinea worden uitgezonden.

Kerkbouw. De kerkeraad van de Geref. Kerk van Ermelo besloot over te gaan tot de bouw van een eigen kerk.

Adressen: Diaconie Deventer: J. J. Spakman, Frans van Mierisstr. 3, Deventer;

Diaconie Maastricht: G. H. Lemson, Bosserweg 29b, Maastricht;

Beverwijk: scribaat: P. Hoekstra, Geldeblaan 26, Velsen-Noord (Post Beverwijk), Tel. K 2510 - 5319;

Nijmegen: Kerkeraad: J. A. Schelling, St. Annastraat 414, Nijmegen;

Buitenpost: Kerkeraad: T. S. Havinga, Irenestraat 24, Buitenpost.

ADVERTENTIE-TARIEF:

Regelprijs 20 cent per m.M.

Bij contract reductie.

FAMILIEBERICHTEN:

Regelprijs 15 cent per m.M.

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op girorekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenbergen, Zeist, met bijvermelding voor „Opbouw“.

Abonnementsprijs: f 5.- p. halfj. - f 10.- p. jr. Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.